Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.07.2015, sp. zn. 29 Cdo 1482/2013, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.1482.2013.1

Číslo: 45/2016

Právní věta: Ve sporu o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem konkursního soudu spočívajícím v zanedbání dohledu nad výkonem funkce správcem konkursní podstaty, v jehož důsledku se pohledávka poškozeného za konkursní podstatou měla stát nedobytnou, je pro posouzení, zda náhrada škody má být přiznána ve výši odpovídající nedobytné pohledávce, určující, zda stav konkursní podstaty v době předcházející nesprávnému úřednímu postupu konkursního soudu dovoloval úhradu této pohledávky se zřetelem k ostatním pohledávkám za konkursní podstatou a pracovním nárokům a k pravidlu formulovanému v ustanovení § 32 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.07.2015

Spisová značka: 29 Cdo 1482/2013

Číslo rozhodnutí: 45

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Odpovědnost státu za škodu

Předpisy: § 13 předpisu č. 82/1998Sb.
§ 32 odst. 1 ZKV ve znění do 31.12.2007

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce částečně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. 12. 2012, sp. zn. 29 Co 391/2012, jakož i částečně rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. 7. 2012, sp. zn. 20 C 118/2009, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 20. 6. 2012 Obvodní soud pro Prahu 2:

1) Uložil žalovanému (České republice – Ministerstvu spravedlnosti) zaplatit žalobci (D., s. r. o.) do patnácti dnů od právní moci rozhodnutí částku 3 000 000 Kč s příslušenstvím tvořeným zákonným úrokem z prodlení za dobu od 13. 3. 2009 do zaplacení (bod I. výroku).
2) Zamítl žalobu v rozsahu, v němž se žalobce domáhal vůči žalovanému též zaplacení zákonného úroku z prodlení za dobu od 15. 12. 2008 do 12. 3. 2009 (bod II. výroku).

3) Rozhodl o nákladech řízení (bod I. výroku).
2. Šlo o druhý rozsudek soudu prvního stupně ve věci, když v pořadí první rozsudek ze dne 31. 3. 2010 jímž soud prvního stupně žalobu zamítl, zrušil k odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 16. 12. 2010.

3. Soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že ve smyslu ustanovení § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění účinném do 26. 4. 2006, jsou vůči státu splněny předpoklady pro přiznání náhrady škody způsobené žalobci nesprávným úředním postupem Krajského soudu v Hradci Králové (dále jen „konkursní soud“) v konkursním řízení vedeném na majetek úpadce V. a. s. K naplnění jednotlivých předpokladů této odpovědnosti (1/ nesprávný úřední postup, 2/ vznik škody a 3/ příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem a vznikem škody) soud argumentoval následovně:

1) K nesprávnému úřednímu postupu.
4. Konkursní řízení představuje zvláštní typ řízení, ve kterém je soud aktivní zejména ve fázi od podání návrhu na prohlášení konkursu do prohlášení konkursu. Po prohlášení konkursu spočívá činnost soudu v dohledu, v jehož rámci může ve vztahu ke správci konkursní podstaty činit úkony ve smyslu ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), a může přijímat rozhodnutí a činit opatření v intencích § 12 odst. 2 ZKV.

5. Z provedeného dokazování vyplynulo, že konkursní soud byl několikrát informován o situaci v úpadcově podniku a o jejím zhoršování, jakož i o činnosti správce konkursní podstaty, která se negativně projevila na stavu konkursní podstaty.

6. Nesprávný úřední postup konkursního soudu tak spočívá v tom, že nechal správce konkursní podstaty nadále činit úkony, aniž jej požádal o vysvětlení k zajištění účelu konkursu a aniž jej případně včas zprostil výkonu funkce, ač měl informace o zhoršené situaci v úpadcově podniku a o negativním vlivu činnosti správce konkursní podstaty na konkursní podstatu.

2) Ke vzniku škody.
7. Ve smyslu ustanovení § 442 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, je skutečnou škodou i újma, spočívající v neuspokojené pohledávce věřitele vůči jeho dlužníku, jejíž náhrada je požadována po státu odpovědnému za nesprávný úřední postup orgánu veřejné moci. Tato škoda nevzniká v okamžiku, kdy žalobce uhradil žalovanou částku správci konkursní podstaty, ani v okamžiku, ke kterému má žalobce za to, že konkursní podstata je v takovém stavu, že nebude možné pohledávku uspokojit, ale až v okamžiku, kdy se právo na plnění proti dlužníkovi stane fakticky nevymahatelným.

8. Pohledávku žalobce tvoří částka 3 000 000 Kč, kterou žalobce zaplatil (jako kupující) správci konkursní podstaty úpadce V. H. (jako prodávajícímu) na základě smlouvy o prodeji podniku ze dne 2. 6. 2005. Poté, co V. H. odstoupil od smlouvy o prodeji podniku dopisem z 12. 9. 2005, nebyla žalobci uvedená částka vrácena.

9. Ze znaleckého posudku znalkyně P. C. pak vyplynulo, že s ohledem na stav konkursní podstaty úpadce již v době podání žaloby (16. 12. 2008) nebylo možné uspokojit pohledávku žalobce. Pohledávka je nevymahatelná, i když konkursní řízení vedené na majetek úpadce dosud nebylo skončeno.

3) K příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a vznikem škody.
10. Kdyby konkursní soud vyhodnotil včas a správně informace získané od konkursních věřitelů a od Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové (dále jen „státní zastupitelství“) o zhoršování

situace v úpadcově podniku, mohl ukončit (i bez návrhu) ztrátový provoz podniku (že šlo o ztrátovou činnost, prokázal znalecký posudek P. C.) a odvrátit tak újmu hrozící věřitelům (tedy i žalobci). Konkursní soud tak nevykonával řádný dohled; při něm by musel zjistit, že správce konkursní podstaty úpadce nepostupuje správně. Reakcí konkursního soudu bylo teprve usnesení ze dne 13. 12. 2006, jímž zprostil V. H. funkce správce konkursní podstaty a jmenoval nového správce konkursní podstaty. Kdyby konkursní soud vydal toto usnesení dříve, mohl by žalobce ještě dosáhnout uspokojení pohledávky, neboť podle znaleckého posudku P. C. bylo uspokojení pohledávky možné (byť ve splátkách) ještě ve druhé polovině roku 2005.

11. Pohledávka se tak stala nevymahatelnou ke dni podání žaloby v důsledku postupu konkursního soudu, který nereagoval na podněty týkající se ztrátového hospodaření správce konkursní podstaty úpadce.

12. Pro výsledek řízení není podstatné, jak dopadla žaloba podaná (žalobcem) proti „správci konkursní podstaty úpadce“. V této věci jde totiž o odpovědnost za škodu vzniklou v důsledku jednání několika škůdců, kteří jsou odpovědni společně a nerozdílně (žalobce je může žalovat společně). Odpovědnost státu za škodu je objektivní odpovědností, takže kdyby žalobce uspěl i vůči správci konkursní podstaty úpadce, zohlednila by se tato skutečnost v exekučním řízení (kdyby byl žalobce uspokojen plněním některého z více solidárně zavázaných dlužníků).

13. S přihlédnutím k ustanovení § 517 obč. zák. a k § 15 zákona č. 82/1998 Sb. pak soud dovodil, že žalovaný se dostal do prodlení s úhradou žalované částky až prvního dne po uplynutí šestiměsíční lhůty počítané (dle § 14 zákona č. 82/1998 Sb.) ode dne uplatnění nároku u žalovaného (v této věci počítané od 12. 9. 2008). Prvním dnem prodlení tak byl 13. 3. 2011 (správně 2009) (což odůvodňuje zamítnutí žaloby ohledně úroků z prodlení požadovaných před uvedeným datem).

14. K odvolání žalovaného Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 6 12. 2012 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

15. Odvolací soud dospěl k závěru, že odvolání není důvodné, jelikož soud prvního stupně po doplnění skutkového stavu věci podle pokynů obsažených ve zrušujícím usnesení odvolacího soudu zjistil správně a dostatečně skutkový stav věci a věc posoudil správně po stránce právní, jestliže dospěl k závěru, že ve věci jsou splněny všechny předpoklady dané ustanovením § 13 zákona č. 82/1998 Sb. pro odpovědnost státu za nesprávný úřední postup konkursního soudu v konkursním řízení vedeném na majetek úpadce.

16. Soud prvního stupně se důkladně a přesvědčivě vypořádal s důkazy, o které opřel závěr, že došlo k zanedbání zákonem uložené povinnosti dohledu soudu nad činností konkursního správce (a v jaké míře), i s příčinnou souvislostí mezi tímto postupem soudu a vznikem škody. Rovněž zkoumal se zřetelem k judikatuře Nejvyššího soudu otázku vymahatelnosti pohledávky uplatněné žalobou a na základě závěrů znaleckého posudku správně uzavřel, že žalobce neměl možnost v okamžiku podání žaloby uspokojit pohledávku na vrácení zaplacené části kupní ceny podniku z konkursní podstaty úpadce. Soud prvního stupně proto nepochybil, když na základě svých zjištění a právních úvah žalobě vyhověl.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

17. Proti oběma výrokům rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá (v intencích toho, jak v dovolání reprodukuje jeho obsah) o ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. ledna 2013, a požaduje, aby je Nejvyšší soud zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

18. Dovolatel vytýká odvolacímu soudu především to, že se jasně a přesvědčivě nevypořádal s jeho odvolacími argumenty a pouze krátce (v jediném odstavci) shrnul, že soud prvního stupně zjistil dostatečně skutkový stav věci a správně věc posoudil po stránce právní.

19. Dovolatel dále poukazuje na to, že žalobce a „další společnosti pana M. S. s ním vedou řadu dalších sporů týkajících se předmětného konkursního řízení, a ačkoli je argumentace obou stran v těchto sporech obdobná, v rozhodovací praxi odvolacího soudu lze nalézt „jistou inkonzistenci“. K tomu cituje pasáže z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2012, č. j. 25 Co 217/2012, 25 Co 218/2012-263, z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 8. 2012, č. j. 28 Co 371/2012-199, z rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 2012, č. j. 54 Co 380/2012-306 a z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 12. 2012, č. j. 19 Co 423/2012-1831, uzavíraje tuto část dovolání konstatováním, že napadené rozhodnutí odporuje jak vlastní judikatuře odvolacího soudu, tak judikatuře Nejvyššího soudu (citované v označených rozhodnutích).

20. K jednotlivým předpokladům odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem orgánu veřejné moci pak dovolatel (jenž míní, že nebyl naplněn žádný z těchto předpokladů) argumentuje následovně:

1) K nesprávnému úřednímu postupu.
21. K tomu, aby soud prvního stupně mohl dojít k závěru o nesprávném úředním postupu konkursního soudu v podobě popsané v jeho rozhodnutí, by v řízení muselo být prokázáno, že (konkursní) soud věděl nejen to, že část kupní ceny nebyla vrácena žalobci, nýbrž i to, že stav konkursní podstaty vrácení neumožňuje. V důvodech rozhodnutí (soudu prvního stupně) se neuvádí, z jakého důkazu zjistil soud prvního stupně, že konkursní soud byl skutečně informován o tom, že správce konkursní podstaty nevrátil žalobci část kupní ceny za prodej podniku.

22. Skutečnost, že konkursní soud byl informován o zhoršujícím se stavu konkursní podstaty, dovodil soud prvního stupně z dopisů žalobce a dalších věřitelů, ze znaleckých posudků, z výslechu znalkyně P. C. a ze zprávy auditora.

23. Vypovídací hodnota těchto důkazů je však problematická. Dopisy žalobce a dalších věřitelů představují pouze jednostranný pohled na věc. Ke znaleckým posudkům M. R. dovolatel poukazuje na to, že z konkursního spisu, jakož i ze souvisejících sporů, je zřejmé, že M. R. spolupracoval s žalobcem, s jednatelem žalobce M. S. a s dalšími společnostmi M. S. opakovaně a dlouhodobě, takže lze mít pochybnosti o jeho nestrannosti. Posudky M. R. proto nelze považovat za objektivní, což bylo i důvodem, pro který dovolatel trval na vypracování nového znaleckého posudku. Ani nový posudek (znalkyně P. C.) však nelze považovat za přesvědčivý důkaz.

24. Problematickými shledává žalovaný již otázky položené znalkyni. Zejména čtvrtá otázka („Určit jakým způsobem ovlivnila činnost správců konkursní podstaty úpadce V. a. s., tuto konkursní podstatu, zda v důsledku jejich činnosti nedocházelo ke zmenšování konkursní podstaty, pokud ano, v jakém rozsahu.“), a pátá otázka („Jaký vliv na konkursní podstatu by měla změna správce konkursní podstaty uvedeného úpadce?“) nesměřují k odborným znalostem znalce, ale vybízejí jej ke spekulacím nad rámec znalecké činnosti. Odpovědi na tyto otázky jsou jistě významné pro řízení, jejich nalezení však nemá být úkolem znalce, ale povinností soudu.

25. Posudek samotný pak trpí nedostatkem relevantních podkladů pro jeho vypracování. Některé z tabulek obsažených v posudku nepokrývají celé období, které je předmětem zkoumání, ale (vzhledem k nedostatku podkladů) pouze údaje z vybraných let. Posudek však obsahuje i další nepřesnosti. Kupříkladu u tabulky obsahující přehled „stárnutí pohledávek“ nepokrývají tam obsažená data stejné období jako doprovodný text. Znalkyně ostatně sama na mnoha (cca deseti) místech posudku konstatuje nedostatečnost podkladů. Při výslechu znalkyně uvedla, že „neměla k dispozici hlavní

účetnictví, tedy hlavní knihu a účetní deník a inventarizaci v takové podobě, aby mohla odsouhlasit na účetnictví“.

26. Ačkoli podle znaleckého posudku mělo hospodaření úpadce jednoznačně negativní trend, nedokázala znalkyně přesvědčivě zdůvodnit vývoj hospodaření v roce 2006, v němž došlo k významnému poklesu závazků. Nedostatek podkladů pak má za následek značnou spekulativnost závěrů znaleckého posudku, který proto nelze považovat za relevantní.

27. Podle dovolatele tedy v řízení nebylo postaveno najisto, že konkursní soud měl dostatek jednoznačných informací o tom, že hospodaření úpadce se vyvíjí negativně a že případné zhoršování situace je následkem činnosti správce konkursní podstaty, tedy že nečinnost soudu lze považovat s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3064/2000 (jde o rozsudek ze dne 22. 4. 2004, uveřejněný pod číslem 24/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 24/2006“/, který je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu) za neospravedlnitelnou z pohledu skutečností, jež konkursnímu soudu byly známy o sepsaném majetku.

2) Ke vzniku škody.
28. I kdyby byl v řízení prokázán nesprávný úřední postup konkursního soudu, je sporná existence škody.

29. Soud prvního stupně vyšel z toho, že věřiteli vznikne škoda, jakmile se právo věřitele na plnění proti dlužníku stane fakticky nevymahatelným a je vyloučeno, aby bylo uspokojeno. Okamžik vzniku škody pak stanovil na základě znaleckého posudku P. C. Bez zřetele k výhradám, jež dovolatel má ke znaleckému posudku P. C., je právní názor soudu v rozporu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu, podle které nárok na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci může být vůči státu úspěšně uplatněn pouze tehdy, nemůže-li poškozený úspěšně dosáhnout uspokojení své pohledávky vůči dlužníku, který je mu povinen plnit, s tím, že v případě probíhajícího konkursu na majetek dlužníka vedeného podle zákona o konkursu a vyrovnání může věřiteli škoda vzniknout až tehdy, nebude-li jeho nárok vůči dlužníku uspokojen ani v rámci konkursu. Přitom za nedobytnou je možno pohledávku považovat již ke dni, kdy žalobce obdržel plnění na základě pravomocného rozvrhového usnesení bez ohledu na to, že dosud nebylo vydáno rozhodnutí o zrušení konkursu.

30. Potud dovolatel odkazuje na „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 406/2011 (jde o usnesení ze dne 18. 10. 2011) a na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2601/2010 [jde o rozsudek ze dne 25. 8. 2010, uveřejněný pod číslem 48/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 48/2011“)].

31. Podle dovolatele je tedy nutné vyčkat ve věci vydání rozvrhového usnesení, když Nejvyšší soud je v tomto svém názoru konzistentní, jak je patrno i z dalších jeho rozhodnutí v souvisejících sporech společností M. S. proti dovolateli, konkrétně z (již zmíněného) usnesení sp. zn. 28 Cdo 406/2011 a z rozhodnutí sp. zn. 28 Cdo 3429/2011 (jde o usnesení ze dne 8. února 2012), v nichž byla odmítnuta dovolání žalobců s tím, že žaloba je předčasná.

3) K příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a vznikem škody.
32. Nesprávný úřední postup soudu může být dán, jen je-li zde rovněž „nesprávný úřední postup správce konkursní podstaty“. Soud prvního stupně dovozuje příčinnou souvislost ze znaleckého posudku P. C. (k němuž má dovolatel výhrady jak shora uvedeno). Dovolatel zdůrazňuje, že podle konkursního spisu bylo konkursní řízení (vedené na majetek úpadce) značně komplikované. Konkursní soud neměl dostatečné informace o tom, že hospodářská situace (úpadcova) podniku se následkem jeho provozu neustále zhoršuje.

33. Za realizaci řádného dohledu přitom soud prvního stupně považuje až to, že soud zprostil funkce správce konkursní podstaty (V. H.). V této otázce se však soud neshodl se státním zastupitelstvím, které toto zproštění nedoporučovalo. Odtud je patrno, že nešlo o jednoduchou situaci, k níž by existovalo jednoznačně správné řešení.

34. Podle soudu prvního stupně není podstatné, jak dopadla žaloba proti správci konkursní podstaty úpadce, protože ve věci jde o odpovědnost za škodu vzniklou v důsledku jednání několika škůdců, kteří jsou odpovědni společně a nerozdílně (žalobce je může žalovat společně). Odpovědnost státu za škodu je objektivní odpovědností, takže kdyby žalobce uspěl i vůči správci konkursní podstaty úpadce, zohlednila by se tato skutečnost v exekučním řízení (kdyby byl žalobce uspokojen plněním některého z více solidárně zavázaných dlužníků).

35. Dovolatel s tímto názorem „ostře nesouhlasí“ a z usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2, č. j. 27 C 206/2009-182, vydaného v související věci týkající se téhož konkursního řízení, v řízení o žalobě další společnosti M. S. (R. s. r. o.) cituje tuto pasáž:
„(…) byť odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem spočívajícím v porušení povinností konkursního soudu při výkonu dohlédací činnosti ve vztahu ke správci konkursní podstaty jako subjektu samostatně odpovědnému za škodu způsobenou výkonem své činnosti není subsidiární, požadavek naplnění příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem soudu a tvrzenou škodou vyžaduje, aby se správce konkursní podstaty dopustil porušení povinnosti při výkonu své funkce a aby z porušení této povinnosti vznikla žalobci škoda, neboť pokud by se správce konkursní podstaty žádného porušení povinnosti nedopustil či škoda vznikla v důsledku jiné skutečnosti než porušení povinností správce, pak by ani případné porušení povinností konkursního soudu při výkonu dohlédací činnosti nad výkonem funkce správce konkursní podstaty nemohlo být v příčinné souvislosti s tvrzenou škodou. Rozhodnutí o žalobou uplatněném nároku na náhradu škody tedy vyžaduje posouzení předběžné otázky, zda se správce konkursní podstaty skutečně dopustil takového porušení svých povinností, kterému mělo být řádným výkonem dohlédací činnosti soudu zabráněno, případně toto mělo být napraveno, a zda v důsledku tohoto porušení povinností vznikla žalobci tvrzená škoda.“

36. Odtud dovolatel dovozuje, že soud by měl především sám zjistit, zda správce konkursní podstaty úpadce porušil povinnost při výkonu funkce a zda tímto porušením povinnosti vznikla žalobci škoda, nebo by měl vyčkat rozhodnutí příslušného sporu mezi žalobcem a správcem konkursní podstaty (je-li veden). Odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně však žádné takové zjištění neobsahuje. „Mezi řádky“ lze sice číst, že soud prvního stupně postup správce konkursní podstaty nepovažoval za správný, neprováděl však potud žádné dokazování (a jde tak o jeho pouhou domněnku). Podle soudu takové zjištění dokonce ani není pro věc podstatné.

37. Názor soudu je podle dovolatele „v příkrém rozporu“ s konstantní judikaturou (potud dovolatel příkladmo poukazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1404/2004, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1665/2004, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 5109/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 25 Cdo 948/2007 a na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3315/2011), podle které stát vystupuje vždy v pozici takzvaného „posledního dlužníka“. Poškozený se tak vždy má hojit na škůdci samotném, v tomto případě tedy správci konkursní podstaty, popřípadě jiných osobách, kupříkladu členech věřitelského výboru, a teprve nemůže-li se náhrady škody domoci jiným způsobem, může uplatňovat nárok z titulu nesprávného úředního postupu proti státu.

4) K existenci pohledávky.
38. Dovolatel má pochybnosti i o tom, zda „žalovaná pohledávka“ (rozuměj nedobytná pohledávka žalobce vůči dlužníku /úpadci/) vůbec existuje. K tomu poukazuje na dohodu o narovnání (uzavřenou mezi stávajícím správcem konkursní podstaty na straně jedné a M. S., žalobcem a společnostmi R. s.

r. o. a A. s. r. o. na straně druhé dne 19. 12. 2007), z jejíhož obsahu v dovolání cituje se závěrem, že podle této dohody zanikla narovnáním i pohledávka žalobce vůči úpadci ve výši 3 000 000 Kč. Soudu prvního stupně dovolatel v dotčených souvislostech vytýká, že dovoláním citovaná ustanovení dohody o narovnání ponechal bez povšimnutí. Zanikla-li dohodou o narovnání pohledávka žalobce vůči dlužníku (úpadci), nelze již po státu požadovat náhradu škody způsobené nedobytností této pohledávky.

39. Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, namítaje úvodem, že dovolání trpí vadou spočívající v tom, že nevymezuje, v jakém rozsahu se napadá rozhodnutí odvolacího soudu, ani v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání.

40. K dovoláním otevřeným otázkám žalobce uvádí, že odvolací soud je vyřešil v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu. Žalobce poukazuje na to, že výhrady dovolatele ke skutkovým zjištěním soudů nejsou hodnocením právních otázek. K tomu uvádí, že závěry znalkyně P. C. o nemožnosti uspokojení žalobcovy pohledávky korespondují též pravomocnému usnesení konkursního soudu z 13. 9. 2009, který konstatoval stejný stav. Právní názor dovolatele, že stát má vystupovat v pozici „posledního dlužníka“, má žalobce za nesprávný a odporující dosavadní rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, k čemuž poukazuje zejména na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2011, sp. zn. 28 Cdo 349/2010, a na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1702/2012.

41. K závěru, že pohledávku věřitele vůči dlužníku (úpadci) lze mít za nevymahatelnou i před skončením konkursu nebo schválením konečné zprávy, cituje žalobce pasáže z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4968/2009 (jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 93/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 93/2012“/), jakož i z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 480/2007, uveřejněného pod číslem 77/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

42. Pochybnosti dovolatele o existenci nedobytné pohledávky nejsou podle žalobce na místě. Jde o námitky, které měl dovolatel uplatnit především v řízení před soudem prvního stupně, když z dalších částí dohody o narovnání plyne, že účinnost těch bodů dohody, na které dovolatel odkazuje, byla vázána na splnění dále sjednaných podmínek, což se nestalo. Z obsahového hlediska šlo o započtení zakázané ustanovením § 14 odst. 1 písm. i) ZKV, uzavírá žalobce, jenž potud poukazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3017/2010 (jde o rozsudek uveřejněný ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura /Judikatura konkursní a insolvenční/, ročník 2012, pod číslem 9).

III.
Přípustnost dovolání

43. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II, zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

44. Ustanovení § 237 o. s. ř. (ve znění účinném od 1. 1. 2013), od kterého odvozuje přípustnost dovolání dovolatel, tedy na věc uplatnitelné není, čímž se stává bezpředmětnou též jinak oprávněná (v režimu přípustnosti dovolání podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013) námitka žalobce, že dovolání není způsobilé věcného projednání, jelikož dovolatel nevymezil řádně přípustnost dovolání (srov. § 241a odst. 2 o. s. ř., ve znění účinném od 1. 1. 2013).

45. K žalobcově výhradě, že v dovolání není uvedeno, v jakém rozsahu se napadá rozhodnutí odvolacího soudu (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), Nejvyšší soud uvádí, že v článku I. dovolání se výslovně uvádí, že dovolání směřuje proti prvnímu a druhému výroku napadeného rozhodnutí. Ve spojení s

dovolacím návrhem (požadujícím zrušení napadeného rozhodnutí jako celku) nemá Nejvyšší soud pochyb o tom, že oba výroky rozsudku odvolacího soudu jsou napadány v plném rozsahu, takže tvrzenou vadou dovolání netrpí.

I. K přípustnosti dovolání.

46. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení a proti druhému výroku napadeného rozhodnutí o nákladech odvolacího řízení, je Nejvyšší soud bez dalšího odmítl jako objektivně nepřípustné podle ustanovení § 243b odst. 5 o. s. ř., ve spojení ustanovením § 218 písm. c) o. s. ř. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001, uveřejněné pod číslem 4/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

47. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé, je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

IV.
Důvodnost dovolání

II. K dovolacím důvodům.

48. Dovolatel (ač za něj jedná osoba s právnickým vzděláním) nepřipíná výslovně dovolací argumentaci k žádnému z dovolacích důvodů taxativně vypočtených v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř.

49. Žalobce přiléhavě poukázal na to, že výhrady dovolatele ke skutkovým zjištěním soudů nejsou hodnocením právních otázek. V té části dovolání, ve které dovolatel kritizuje to, jak odvolací soud (soud prvního stupně) hodnotil provedené důkazy (v pasáži k nesprávnému úřednímu postupu), jde o argumentaci pro výsledek dovolacího řízení bezcennou.

50. Samotné hodnocení důkazů (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) totiž nelze úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2011, sen. zn. 29 NSČR 29/2009, uveřejněného pod číslem 108/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, včetně tam zmíněného odkazu na nález Ústavního soudu ze dne 6. 1. 1997, sp. zn. IV. ÚS 191/96, uveřejněný pod číslem 1/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

51. Další části dovolání jsou z obsahového hlediska především kritikou správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem, jíž je vyhrazen dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Dovolání lze po formální stránce oprávněně vytknout, že v rozhodných právních otázkách je opakovaně (formálně chybně) koncipováno jako polemika se závěry soudu prvního stupně (jejichž přezkoumání není úkolem dovolacího soudu). S přihlédnutím k tomu, že odvolací soud se v relativně stručném odůvodnění dovoláním napadeného rozhodnutí omezil pouze na přitakání těmto závěrům, lze však i potud míti za to, že (posuzováno z obsahového hlediska) jde o polemiku s rozhodnutím odvolacího soudu.

52. Nejvyšší soud úvodem zdůrazňuje, že ve vztahu mezi jednotlivými dovolacími důvody taxativně vypočtenými v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. neplatí vztah příčiny a následku (z existence jednoho nelze usuzovat na naplnění druhého); srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněného pod číslem 10/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

53. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. správné, tedy dovolací soud vychází ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Pro tyto účely se též nezabývá námitkami, jež dovolatel ke skutkovému stavu věci, z nějž vyšel odvolací soud, snesl prostřednictvím dovolacích důvodů dle § 241a odst. 2 písm. a) a odst. 3 o. s. ř.

54. Jakkoli k nesprávnému úřednímu postupu konkursního soudu v pojetí žalobce mělo docházet již v době před 26. 4. 2006, s přihlédnutím k článku II, zákona č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je pro právní posouzení věci dovolacím soudem rozhodný především výklad ustanovení § 13 zákona č. 82/1998 Sb., ve znění účinném od 26. 4. 2006 (po novele provedené právě zákonem č. 160/2006 Sb.), jež do vydání napadeného rozhodnutí nedoznalo změn.

55. Podle ustanovení § 13 zákona č. 82/1998 Sb. (v rozhodném znění) stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě (odstavec 1). Právo na náhradu škody má ten, jemuž byla nesprávným úředním postupem způsobena škoda (odstavec 2).

56. Dle ustanovení § 12 ZKV (ve znění účinném do 31. 12. 2007, pro věc rozhodném) soud je oprávněn vyžádat si od správce zprávu a vysvětlení, nahlížet do jeho účtů a konat potřebná šetření. Může správci uložit, aby si vyžádal na určité otázky názor věřitelského výboru, nebo mu může dát pokyny sám (odstavec 1). Při výkonu své dohlédací činnosti soud rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu konkursu, a činí opatření nezbytná k zajištění jeho účelu (odstavec 2).

57. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je při posouzení odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem orgánu veřejné moci ustálena v následujících závěrech:

1) Odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem je objektivní odpovědností, které se stát nemůže zprostit (§ 2 zákona č. 82/1998 Sb.), jestliže jsou kumulativně splněny tři předpoklady: 1) nesprávný úřední postup, 2) vznik škody a 3) příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením zákonné povinnosti (srov. shodně např. důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 31 Cdo 1791/2011, uveřejněného pod číslem 7/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 7/2013“/).

2) Nesprávným úředním postupem je porušení pravidel předepsaných právní normou pro počínání státního orgánu při jeho činnosti, a to i při takových úkonech, které jsou prováděny v rámci jeho rozhodovací činnosti, avšak neodrazí se bezprostředně v obsahu daného rozhodnutí; srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2778/2010, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2013, pod číslem 42 (v literatuře srov. shodně např. dílo Vojtek, P.: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha. C. H. Beck, 2012, str. 146-147). Podle konkrétních okolností může jít o jakoukoliv činnost spojenou s výkonem pravomocí státního orgánu, dojde-li při ní nebo v jejím důsledku k porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání státního orgánu nebo k porušení pořádku určeného povahou a funkcí postupu. O „úřední“ postup jde tehdy, jestliže tak postupují osoby, které plní úkoly státního orgánu, a pokud

tento postup slouží výkonu státní moci (R 24/2006, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2274/2003, uveřejněný pod číslem 73/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

3) Pro posouzení, zda stát odpovídá za tvrzenou škodu, je podstatné, zda škoda vznikla v příčinné souvislosti s nesprávným úředním postupem. O vztah příčinné souvislosti (tzv. kauzální nexus) by šlo, jen kdyby tvrzená škoda vznikla následkem onoho nesprávného úředního postupu (teorie tzv. adekvátní příčinné souvislosti). Srov. dále např. též nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, uveřejněný pod číslem 177/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu a v něm označené odkazy na literaturu k teorii adekvátní příčinné souvislosti, jakož i R 7/2013. Jestliže škoda nevznikla coby následek nesprávného úředního postupu (byla-li rozhodující příčinou vzniku škody jiná skutečnost), odpovědnost za škodu nenastává; příčinou vzniku škody může být jen ta okolnost, která škodu způsobila a bez níž by škodlivý následek nenastal (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 29 Odo 1220/2005, uveřejněný pod číslem 33/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 33/2008“/).

4) Za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinnosti uložené správci konkursní podstaty zákonem nebo soudem v souvislosti s výkonem této funkce odpovídá správce konkursní podstaty podle § 420 odst. 1 obč. zák. (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2123/2001, uveřejněný pod číslem 88/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

5) Odpovědnost správce konkursní podstaty za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinnosti uložené správci konkursní podstaty zákonem nebo soudem v souvislosti s výkonem této funkce je osobní majetkovou odpovědností správce konkursní podstaty (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2225/2008, uveřejněný pod číslem 63/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2316/2009, uveřejněný pod číslem 149/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

6) Stát neodpovídá za škodu způsobenou porušením povinnosti správce konkursní podstaty v konkursním řízení (R 24/2006).

7) Nesprávný úřední postup konkursního soudu může spočívat v tom, že nevydal správci konkursní podstaty včas pokyn k vyloučení věci z majetku konkursní podstaty, ačkoliv mu byly známy skutečnosti, jejichž jednoduché posouzení umožňovalo přijmout spolehlivý závěr, že sepsaná věc nepatří do konkursní podstaty. Samotná okolnost, že bylo zahájeno řízení o vylučovací žalobě ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV, nesprávnost takového postupu nevylučuje; není však povinností konkursního soudu vyjadřovat se při výkonu své dohlédací činnosti (§ 12 odst. 2 ZKV) ke stavu dokazování v řízení o vylučovací žalobě (R 24/2006).

8) Smyslem dohlédací činnosti konkursního soudu je zajištění řádného a plynulého průběhu konkursního řízení a dodržování jeho pravidel všemi ostatními procesními subjekty. Rozhodnutí, jež konkursní soud vydává při dohlédací činnosti, proto mají operativně reagovat na problémy vzešlé z činnosti procesních subjektů v průběhu konkursního řízení způsobem co nejvíce naplňujícím smysl dohlédací činnosti soudu. Není přitom nikterak vyloučeno, aby do doby, než se stav vyvolaný pokynem soudu uděleným při výkonu dohlédací činnosti stane nevratným, soud vydáním dalšího (nového) rozhodnutí korigoval (v závislosti na nově vzniklé situaci v konkursu) některý ze svých předchozích pokynů či opatření (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 1696/2005, uveřejněný pod číslem 88/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

9) Podle ustanovení 12 odst. 2 ZKV se klade důraz na to, že konkursní soud činí při výkonu dohlédací činnosti opatření nezbytná k zajištění účelu konkursu (jímž je ve smyslu § 1 odst. 1 ZKV uspořádání

majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku). Pro rozhodnutí, která konkursní soud vydává při výkonu své dohlédací činnosti (lhostejno, zda z vlastní iniciativy nebo z podnětu či na návrh některého z procesních subjektů), tudíž není určující osobní zájem dlužníka (úpadce), některého z věřitelů nebo správce konkursní podstaty (popřípadě zájem třetí osoby na řízení nezúčastněné), nýbrž to, že jeho prostřednictvím bude naplňován účel konkursu, takže přijatá opatření povedou k dosažení cíle konkursu (srov. i § 2 odst. 3 ZKV) (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 704/2012).

58. V takto ustaveném judikatorním rámci činí Nejvyšší soud pro poměry dané věci k dovoláním otevřeným právním otázkám následující závěry.

1) K nesprávnému úřednímu postupu.
59. Tohoto předpokladu odpovědnosti státu za škodu se v rovině právní z větší části týká argumentace použitá dovolatelem až v pasáži dovolání k příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a vznikem škody.

60. Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích opakovaně zdůrazňuje, že konkursní řízení vedené podle zákona o konkursu a vyrovnání se člení na několik relativně samostatných fází, z nichž první, přípravná, fáze počíná podáním návrhu na prohlášení konkursu a končí prohlášením konkursu, druhá, realizační, fáze se v době od prohlášení konkursu do podání konečné zprávy správcem konkursní podstaty pojí s přihlašováním pohledávek věřitelů, zjišťováním majetku patřícího do konkursní podstaty a zpeněžováním tohoto majetku, a třetí, závěrečná, fáze počínající rozvrhovým usnesením, postihuje vlastní rozvrh výtěžku konkursní podstaty mezi věřitele a zrušení konkursu (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 208/2003, uveřejněného pod číslem 95/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek dále jen „R 95/2006“/, důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2917/2007, uveřejněného pod číslem 42/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 42/2010“/ nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2012/2010, uveřejněný pod číslem 132/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 132/2012“/).

61. Ve druhé fázi konkursního řízení (v níž se v rozhodné době nacházelo i konkursní řízení vedené na majetek úpadce v této věci) je pro posouzení, zda konkursní soud vede konkursní řízení řádně (zda neporušuje své povinnosti), určující (rozhodující) právě to, jak účinně vykonává dohled ve smyslu § 12 ZKV. Úřední postup konkursního soudu lze v této fázi konkursního řízení mít vždy za nesprávný tam, kde konkursní soud včas nebo vůbec nereaguje na odůvodněné podněty nebo návrhy účastníků konkursní řízení, správce konkursní podstaty nebo i třetích osob. Přitom bez zřetele k tomu, jaké opatření přijme konkursní soud při řešení sporné otázky v rámci dohlédací činnosti, tam, kde lze důvodně předpokládat, že konečným způsobem bude předmětná otázka (spor o plnění) zodpovězena až v samostatném soudním sporu (aniž by šlo o excindační řízení), by měl přijmout též opatření, jež by bránilo tomu, aby předmět sporu nebyl spotřebován nebo použit k jiným účelům před pravomocným skončením sporu, nebo opatření, jež by riziko takového postupu alespoň podstatně minimalizovalo. Srov. shodně např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2015, sp. zn. 29 Cdo 924/2013, přijatý v jiném sporu týchž účastníků (jímž Nejvyšší soud zrušil dovoláním zmíněný rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 54 Co 380/2012-306).

62. Oba soudy v obecné rovině z takto chápaného pojetí nesprávného úředního postupu nevybočily, nicméně (jak bude rozebráno dále) neřešily správně otázku příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a tvrzenou škodou.

2) Ke vzniku škody.
63. Dovolatel zpochybňuje závěr o vzniku škody argumentem, že žaloba je předčasná, jelikož (v intencích závěrů obsažených v R 48/2011) v konkursním řízení vedeném na majetek úpadce dosud

nebylo vydáno rozvrhové usnesení, takže nelze přijmout závěr o nedobytnosti pohledávky věřitele (žalobce) vůči dlužníku (úpadci).

64. V R 48/2011 Nejvyšší soud uzavřel, že nárok na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci může být vůči státu úspěšně uplatněn pouze tehdy, nemůže-li poškozený úspěšně dosáhnout uspokojení své pohledávky vůči dlužníku, který je mu povinen plnit, s tím, že v případě probíhajícího konkursu na majetek dlužníka vedeného podle zákona o konkursu a vyrovnání může věřiteli škoda vzniknout až tehdy, nebude-li jeho nárok vůči dlužníku uspokojen ani v rámci konkursu. Tamtéž Nejvyšší soud dodal, že za nedobytnou je možno pohledávku považovat již ke dni, kdy žalobce obdržel plnění na základě pravomocného rozvrhového usnesení bez ohledu na to, že dosud nebylo vydáno rozhodnutí o zrušení konkursu.

65. Jak je dále patrno z odůvodnění R 48/2011, výše citované závěry přijal Nejvyšší soud ve věci, v níž odvolací soud zamítl žalobu věřitele (poškozeného) vůči státu o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem (odůvodněnou „ztrátou“ věřitelovy pohledávky vůči dlužníku v důsledku nečinnosti soudu v nalézacím řízení) „pro předčasnost“, s tím, že konkursní řízení vedené na majetek dlužníka (úpadce) je pouze ve fázi plnění rozvrhového usnesení (ve smyslu R 95/2006, R 42/2010 a R 132/2012 šlo o závěrečnou fázi konkursního řízení) a konkurs dosud nebyl zrušen podle § 44 odst. 1 písm. a) ZKV. Tento závěr odvolacího soudu shledal Nejvyšší soud chybným, maje plně za možné považovat věřitelovu pohledávku vůči dlužníku (úpadci) za nedobytnou „již“ (!) na základě pravomocného rozvrhového usnesení [se zřetelem k tomu, co má být /může být/ věřiteli podle rozvrhu plněno z dlužníkovy konkursní podstaty na úhradu pohledávky].

66. Závěr, že pohledávka věřitele vůči dlužníku (úpadci) nemůže být (pro účely sporu o náhradu škody vůči státu vzniklé „ztrátou“ pohledávky vůči dlužníku a způsobené nesprávným úředním postupem ve smyslu § 13 zákona č. 82/1998 Sb.) považována za nedobytnou i před právní mocí rozvrhového usnesení, odtud neplyne (srov. opět i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 924/2013).

67. Jinak řečeno, závěr Nejvyššího soudu, že „za nedobytnou je možno pohledávku považovat ‚již’ ke dni, kdy žalobce obdržel plnění na základě pravomocného rozvrhového usnesení“ (R 48/2011), v žádném případě nelze vykládat tak, že „za nedobytnou je možno pohledávku (vždy) považovat ‚až’ ke dni, kdy žalobce obdržel plnění na základě pravomocného rozvrhového usnesení“. Z R 48/2011 taková interpretace dozajista neplyne právě proto, že pro poměry tam řešené věci Nejvyšší soud odklidil jako nesprávný jen úsudek odvolacího soudu, že k závěru o nedobytnosti pohledávky nestačí ani pravomocné rozvrhové usnesení (možnou nedobytností pohledávky v době předcházející právní moci rozvrhového usnesení se R 48/2011 nezabývalo).

68. K tomu, že rozvrhové usnesení není vždy skutečností rozhodnou pro vznik škody způsobené „ztrátou“ (nedobytností) pohledávky vůči dlužníku (úpadci), se Nejvyšší soud vyjádřil např. též v žalobcem zmíněném R 93/2012. V něm uzavřel, že rozvrhové usnesení není samo o sobě skutečností rozhodnou pro vznik nebo výši škody způsobené věřiteli porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

69. V důvodech R 93/2012 poukázal Nejvyšší soud na to, že již v R 33/2008 připustil, že výši škody způsobené věřiteli porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka lze určit i dříve než (až) v souvislosti s rozvrhovým usnesením, přičemž tak učinil s vědomím, že v konkursním řízení vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání může být otázka nemožnosti uspokojení pohledávky věřitele zodpovězena (podle stavu konkursního řízení) i dříve než při rozvrhu (k němuž ani nemusí dojít). K tomu Nejvyšší soud v R 93/2012 dále dodal, že především může být míra možného uspokojení věřitelů dlužníka objasněna již při vydání částečného rozvrhu (srov. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. 29 Odo 657/2006, uveřejněného v

časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2008, pod číslem 168). V řadě případů bude možné uzavřít, v jaké výši vznikla věřiteli škoda, již při pravomocném schválení konečné zprávy (§ 29 ZKV), bude-li z ní patrno, že dosažený výtěžek zpeněžení konkursní podstaty nebude postačovat ani k plnému uspokojení pohledávek za podstatou (§ 31 odst. 2 ZKV) a pracovních nároků (§ 31 odst. 3 ZKV), takže nezajištění věřitelé druhé třídy neobdrží při rozvrhu ničeho (§ 32 odst. 1 ZKV).

70. A konečně Nejvyšší soud v R 93/2012 též uzavřel (odkazuje na R 48/2011), že tam, kde stav konkursního řízení před vydáním rozvrhového usnesení nedovoluje určit výši škody způsobem shora popsaným, vskutku bude namístě žalobu zamítnout pro předčasnost. V takovém případě totiž platí, že škoda dosud nevznikla (nelze postavit najisto, v jakém rozsahu se věřitel uspokojí z majetku dlužníka).

71. Závěry obsažené v R 93/2012 se vztahovaly ke škodě způsobené věřiteli tím, že osoby uvedené v § 3 odst. 2 ZKV porušily povinnost podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka (přímo v R 93/2012 Nejvyšší soud poznamenal, že otázku odpovědnostních nároků osob uvedených v § 3 odst. 2 ZKV nelze jinak /(bez dalšího/ směšovat s otázkami vzniku škody při odpovědnosti státu za škodu způsobenou výkonem veřejné moci). V pojmenování situací, jež dovolují učinit v konkursním řízení závěr, že pohledávka věřitele vůči dlužníku (úpadci) se stala nedobytnou ještě před právní mocí rozvrhového usnesení, však mezi těmito instituty rozdílu není.

72. Pro poměry dané věci platí řečené tím více, že v konkursní věci úpadce již konkursní soud povolil částečný rozvrh (usnesením o částečném rozvrhu z 21. 12. 2007).

73. Dovolání tudíž potud není důvodné.

3) K příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a vznikem škody.
74. Potud dovolatel kritizuje (odvolacím soudem převzatý) úsudek soudu prvního stupně (podložený poukazem na solidární odpovědnost více škůdců), že pro výsledek řízení není podstatné, jak dopadla žaloba podaná (žalobcem) proti „správci konkursní podstaty úpadce“.

75. K otázce možné společné odpovědnosti státu a správce konkursní podstaty za škodu se Nejvyšší soud vyjádřil v rozsudku ze dne 28. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2656/2010, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 10, ročník 2014, pod číslem 114. V něm vysvětlil, že z R 24/2006 též plyne, že obecně se nepředpokládá, že by se odpovědnost správce konkursní podstaty za škodu způsobenou tím, že při výkonu funkce nepostupoval s odbornou péčí a porušil povinnosti, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud (§ 8 odst. 2 ZKV), překrývala s odpovědností státu za škodu způsobenou konkursním soudem způsobem, jenž by dovoloval uzavřít, že tyto subjekty způsobily škodu společně.

76. K tomu Nejvyšší soud doplňuje (ve shodě s tím, co uzavřel např. též v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 924/2013), že výše citované judikatorní závěry Nejvyššího soudu k samostatné majetkové odpovědnosti správce konkursní podstaty za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinnosti uložené správci konkursní podstaty zákonem nebo soudem v souvislosti s výkonem této funkce je nutno v souvislostech, kdy je tvrzena i odpovědnost státu za nesprávný úřední postup konkursního soudu spočívající v zanedbání dohledu nad výkonem funkce správcem konkursní podstaty, chápat následovně:

> [1] Jestliže škoda vznikla již v důsledku jednání správce konkursní podstaty, jenž při výkonu funkce nepostupoval s odbornou péčí a porušil povinnost, kterou mu ukládá zákon nebo kterou mu uložil konkursní soud (§ 8 odst. 2 ZKV), pak není dána odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem konkursního soudu (došlo-li ke vzniku škody jednáním správce konkursní podstaty, pak nedostatky následné dohlédací činnosti konkursního soudu již nelze pokládat /též s přihlédnutím k teorii adekvátní příčinné souvislosti/ za příčinu

vzniku škody /rozhodující příčinou vzniku škody byla jiná skutečnost/).
[2] Pouze tehdy, dovršil-li se škodný následek vyvolaný protiprávním jednáním správce konkursní podstaty (vznikla-li škoda) až ve spojení s případnou nečinností nebo vadami postupu konkursního soudu při výkonu dohlédací činnosti (ve spojení s nesprávným úředním postupem konkursního soudu), lze uvažovat o společné odpovědnosti správce konkursní podstaty a státu za způsobenou škodu.
[3] Závěr, že stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem konkursního soudu spočívajícím v zanedbání dohledu nad výkonem funkce správce konkursní podstaty, je zcela vyloučen, jestliže zde není protiprávního postupu správce konkursní podstaty, jenž měl být napraven dohledem tak, aby se předešlo vzniku škody.
[4] Jinak řečeno, ve sporu o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem konkursního soudu spočívajícím v zanedbání dohledu nad výkonem funkce správce konkursní podstaty se soud nesmí vyhnout posouzení případných pochybení správce konkursní podstaty při výkonu funkce, neboť otázka, zda správce konkursní podstaty postupoval při výkonu funkce s odbornou péčí, je pro výsledek sporu proti státu určující (nedbalý dohled konkursního soudu ve vztahu ke správci konkursní podstaty, který při výkonu funkce i tak postupoval s odbornou péčí, nemůže být příčinou vzniku škody ve smyslu § 13 zákona č. 82/1998 Sb.).

77. Právní posouzení věci odvolacím soudem, jenž zkoumaný úsudek soudu prvního stupně nekorigoval, tedy správné není a dovolání je již proto důvodné. Výsledek sporu o náhradu škody, který i podle soudu prvního stupně žalobce souběžně vedl s (bývalým) správcem konkursní podstaty úpadce (V. H.), má (totiž) ve světle výše řečeného podstatný význam i pro posouzení (spolu)odpovědnosti státu.

78. Oběma soudům též lze v daných souvislostech vytknout neujasněnost (nekonkrétnost) jejich právní argumentace, jestliže v rovině zkoumání příčinné souvislosti nevymezily rozhodné období, v němž bylo možné zkoumat, zda případný nesprávný úřední postup konkursního soudu při výkonu dohlédací činnosti nad postupem správce konkursní podstaty úpadce vedl ke „ztrátě“ (k nedobytnosti) žalobcovy pohledávky. Skutkový závěr, podle kterého pohledávka byla nedobytná v době podání žaloby v této věci (16. 12. 2008), je pro právní závěr na dané téma nedostačující. V rozsudku soudu prvního stupně jsou obsažena četná skutková zjištění o stavu konkursní podstaty úpadce před 12. 8. 2005, aniž by z právního posouzení věci oběma soudy bylo patrno, jaký význam v rovině právní těmto zjištěním přisuzují. Přitom je zjevné, že pohledávka věřitele (žalobce) vůči dlužníku (úpadci), za jejíž „ztrátu“ (nedobytnost) má být odpovědný stát, vznikla až odstoupením správce konkursní podstaty (V. H.) od smlouvy o prodeji podniku ze dne 2. 6. 2005, tj. nejdříve 12. 9. 2005.

79. Nesprávný úřední postup konkursního soudu při výkonu dohlédací činnosti nad postupem správce konkursní podstaty úpadce z doby před 12. 9. 2005 tedy není (nemůže být) v příčinné souvislosti se vznikem škody způsobené ztrátou pohledávky vzniklé nejdříve 12. 9. 2005. Podstatné je, jaký byl stav konkursní podstaty ke 12. 9. 2005, a zda a odkdy lze od tohoto data (následně) dovodit příčinnou souvislost mezi případnými (a jakými) nedostatky v dohlédací činnosti konkursního soudu nad postupem správce konkursní podstaty úpadce (mezi následným nesprávným úředním postupem) a „ztrátou“ žalobcovy pohledávky vůči dlužníku (úpadci). Jestliže soudy ve skutkové ani právní rovině věci nepřijaly závěr o době rozhodné pro zkoumání (ne)správnosti toho úředního postupu konkursního soudu, jenž mohl být (byl) v příčinné souvislosti se „ztrátou“ žalobcovy pohledávky vůči úpadci (vzniklé 12. 9. 2005) způsobenou (podle žalobních tvrzení) postupem správce konkursní podstaty úpadce odporujícím ustanovení § 8 odst. 2 ZKV, je jejich právní posouzení věci neúplné a tudíž i nesprávné. Dovolání je proto i potud důvodné.

80. Právní posouzení věci soudem prvního stupně (k němuž se odvolací soud přihlásil) neobstojí ani v závěru, že uspokojení žalobcovy pohledávky dlužníkem (úpadcem) bylo možné (byť i jen ve

splátkách) ještě „ve druhé polovině roku 2005“. Nehledě k tomu, že „druhou polovinou roku 2005“ se rozumí doba od 1. 7. 2005, přičemž do 12. 9. 2005 žádná taková pohledávka neexistovala (pro toto období jde o závěr bezcenný), soudy v dotčených souvislostech pominuly pravidlo stanovené pro úhradu pohledávek za podstatou (mezi něž i žalobce sám řadí „ztracenou“ pohledávku) v § 32 odst. 1 ZKV.

81. Podle ustanovení § 32 odst. 1 ZKV totiž platí, že v rozvrhu se uspokojí nejdříve dosud nezaplacené pohledávky za podstatou (§ 31 odst. 2) a pracovní nároky (§ 31 odst. 3). Nepostačuje-li výtěžek zpeněžení podstaty na úhradu všech těchto pohledávek, uspokojí se nejdříve hotové výdaje a odměna správce, potom náklady spojené s udržováním a správou podstaty, poté soudní poplatek za konkurs, poté pohledávky výživného ze zákona; ostatní pohledávky se uspokojí poměrně.

82. V rozsudku ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2720/2012, Nejvyšší soud vysvětlil, že obecně platí, že pohledávky za podstatou (jako pohledávky vznikající /až/ po prohlášení konkursu na majetek úpadce) mají být (všechny) hrazeny v termínech své splatnosti. Rozhodovací praxe soudů je ovšem ustálena v závěru, že mohou nastat situace, kdy tento způsob uspokojování pohledávek za podstatou nebude možný (k prodlení správce konkursní podstaty s úhradou pohledávky za podstatou srov. např. již rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 565/2001, uveřejněný pod číslem 27/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2004, sp. zn. 29 Odo 198/2004, uveřejněný pod číslem 90/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

83. Platí totiž také, že kriteria uvedená v ustanovení § 32 odst. 1 ZKV (pravidla nastavená pro případ, že v konkursní podstatě nebude pro účely možného rozvrhu dostatek prostředků ani na uspokojení pohledávek za podstatou a pracovních nároků), má správce konkursní podstaty respektovat i tehdy, uspokojuje-li v průběhu konkursu pohledávky uvedené v ustanovení § 31 odst. 1 ZKV. Při rozhodování, zda v průběhu konkursního řízení uhradí pohledávky uvedené v § 31 odst. 1 ZKV, proto správce konkursní podstaty musí vždy zvažovat (podle stavu zpeněžení), zda takovou úhradou neohrozí uspokojení pohledávek podle § 32 odst. 1 ZKV (srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 15 Cmo 178/2007, uveřejněné pod číslem 35/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, z nějž dále ve svých důvodech vychází i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 29 Cdo 541/2010, uveřejněný pod číslem 16/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

84. Přitom ovšem není vyloučeno, že v souladu s požadavkem odborné péče (§ 8 odst. 2 ZKV) bude i takový postup, jehož prostřednictvím správce konkursní podstaty uspokojí některé z pohledávek za podstatou dříve než jiné pohledávky za podstatou se stejným nebo dřívějším termínem splatnosti nebo uspokojí některé z pohledávek za podstatou zcela v době, kdy se v konkursní podstatě již nenachází dostatek prostředků k uspokojení ostatních pohledávek za podstatou a pracovních nároků. To ovšem bude záviset na posouzení, zda tím neodvrací možnou (vyšší) újmu na majetku konkursní podstaty nebo naopak nezajišťuje možný (vyšší) příjem konkursní podstaty. Typickým příkladem takového odůvodněného „předbíhání ve frontě“ může být plné hrazení pohledávek za podstatou souvisejících s provozem úpadcova podniku za účelem udržení jeho hodnoty pro účely zpeněžení věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které slouží provozování úpadcova podniku, jednou smlouvou a této situaci se může blížit i úhrada nákladů za právní služby poskytnuté advokátem ve sporu pro konkursní podstatu vítězném a její rozsah rozmnožujícím.

85. Odpovědnost za to, že bez rozumného (v rámci požadavku postupu s odbornou péčí obhajitelného) důvodu vybočil z mezí uspokojování pohledávek za podstatou vytyčených (tam, kde z konkursní podstaty nelze uspokojit všechny pohledávky, jež se uspokojují mimo rozvrh) úpravou obsaženou v § 32 odst. 1 ZKV, však nese správce konkursní podstaty.

86. Ve sporu o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem konkursního soudu spočívajícím v zanedbání dohledu nad výkonem funkce správcem konkursní podstaty, v jehož důsledku se pohledávka poškozeného za konkursní podstatou měla stát nedobytnou, je tedy pro posouzení, zda náhrada škody má být přiznána ve výši odpovídající celé nedobytné pohledávce, určující, zda stav konkursní podstaty v době předcházející nesprávnému úřednímu postupu konkursního soudu (a následující po vzniku pohledávky) dovoloval plnou úhradu této pohledávky se zřetelem k ostatním pohledávkám za konkursní podstatou, k pracovním nárokům a k pravidlu formulovanému v ustanovení § 32 odst. 1 ZKV.

87. Závěr soudů, že pohledávku žalobce vůči dlužníku (úpadci) bylo možné uspokojit (byť i jen ve splátkách) ještě „ve druhé polovině roku 2005“, zjevně vychází ze závěrů znalkyně P. C. (z její odpovědi na druhou z otázek položenou soudem). Stejně tak se ovšem ze spisu podává, že na třetí ze soudem položených otázek (zda zde byly i jiné pohledávky za podstatou a zda i v případě jejich existence bylo možné uspokojit pohledávku v plné výši či v jakém rozsahu) znalkyně odpověděla tak, že pro odpověď nejsou podklady.

88. S přihlédnutí k tomu, že z právního posouzení věci soudy není zřejmo, zda závěr o možnosti plného uspokojení žalobcovy pohledávky ještě ve druhé polovině roku přijaly s přihlédnutím k pravidlu uvedenému v § 32 odst. 1 ZKV, jde i potud o právní posouzení neúplné a tím i nesprávné.

4) K existenci pohledávky.
89. Žalobce má pravdu, namítá-li, že pochybnosti dovolatele k existenci jeho pohledávky vůči dlužníku (úpadci), založené na obsahu dohody o narovnání z 19. 12. 2007, měly být vyjádřeny především v řízení před soudem prvního stupně. Nicméně, za situace, kdy dohoda o narovnání byla čtena k důkazu a soud prvního stupně z ní činil zjištění, měl dovolatel právo požadovat, aby v rovině právní byl přijat (k jeho námitce) závěr o tom, zda (ne)došlo k zániku pohledávky. Přitom šlo o námitku uplatněnou dovolatelem v odvolacím řízení (srov. jeho podání z 18. 9. 2012, č. l. 453-459), se kterou se odvolací soud měl vypořádat v napadeném rozhodnutí. Jestliže tak neučinil (námitku ignoroval), je jeho právní posouzení věci v otázkách rozhodných pro výsledek řízení i potud neúplné a tudíž nesprávné.

90. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), zrušil napadené rozhodnutí (včetně závislého výroku o nákladech odvolacího řízení). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud (s výjimkou odvoláním nenapadeného zamítavého výroku) i toto rozhodnutí (opět včetně závislého výroku o nákladech řízení) a potud vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

91. Samostatným usnesením ze dne 1. 8. 2012, č. j. 20 C 118/2009-429, Obvodní soud pro Prahu 2 dále uložil dovolateli (žalovanému) zaplatit státu náklady řízení, jejichž výše bude určena samostatným usnesením. Vzhledem k tomu, že i toto rozhodnutí má povahu výroku závislého na rozhodnutí o věci samé (§ 242 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), zrušil Nejvyšší soud i je.

92. Jelikož napadené rozhodnutí neobstálo již v rovině právní, shledal Nejvyšší soud nadbytečným dále zkoumat, zda některá ze „skutkových“ námitek dovolatele vystihuje z obsahového hlediska též existenci dovolacího důvodu dle § 241a odst. 3 o. s. ř., a zkoumat, zda takový dovolací důvod je dán. Vypořádat se s těmito námitkami bude v další fázi řízení úkolem soudu prvního stupně (odvolacího soudu).

93. V další fázi řízení soud prvního stupně (odvolací soud) též nepřehlédne, že tvrzení dovolatele, že smlouva z 1. 6. 2005 (respektive 2. 6. 2005) nebyla smlouvou o prodeji podniku úpadce a že šlo o smlouvu od počátku absolutně neplatnou, vyvracejí závěry obsažené k této smlouvě v rozsudku

Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2323/2007, uveřejněnému ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročník 2012, pod číslem 6.